

O PRLICEVU — KOMPARATIVNO

Rasprava o temi pretpostavlja kao prvo postojanje i održivost pojma diferenciranog jedinstva kulture u onom smislu u kojem ga je prikazao Mihail Bahtin.¹ Usvojimo li tu pretpostavku, tada bismo mogli ostvariti komplementarno istraživanje raznovrsnih/isto vrsnih književnih pojava i zbivanja koja se uokviruju i definiraju u sastavu koji je iznio Zoran Konstantinović u obrazloženju Teorije sistema i modela u proučavanju jugoslovenskih književnosti u prvoj polovini XX stoleća, u kojoj na jednom mjestu kaže da bi „Polazeći od tih najnovijih saznanja, svaku od naših nacionalnih književnosti trebalo, znači, posmatrati ne samo kao monolitni sistem, kao kretanje u dijahroniji, već i sa stanovišta da svaka od pojava u ovim književnostima može biti povezana i s drugim sistemima. Reč je pre svega o sistemima koje je moguće sagledati kao celine za potrebe periodizacije ili koje se nameću kao regionalni okviri. U najnovije vreme, međutim, prevladava mišljenje da i u književnim rodovima valja videti sisteme, dok je poznati komparatist E. R. Kurcius već pre toga smatrao da i neke od literarnih oblika možemo smatrati sistemima“.²

Ova teorijska postavka omogućava nam da stavimo težište na uzajamno komuniciranje, ne samo određene književne epohe, odnosno stilske formacije, već i na mnogo suženije polje uspoređivanja, a to su književni tekstovi ili oblikovni postupci. Pojedino književno djelo, u tom slučaju, predstavlja autonoman estetski predmet u svijesti čitatelja ili znanstvenika. U kompariranju sistema (modela) teksta, ostvaruje se kontaktna tipologija za koju Predrag Palavestra ističe da „izučava dodire, dijaloge, susrete i prožimanja u okviru istih stilskih formacija i književno-estetskih opredeljenja, podrazumeva tipološko tumačenje i izučavanje zajedničkih književnih pojava među narodima i kulturama jedne šire oblasti ili kulturno-geografske zone,

---

¹ Predrag Palavestra komentira navedeni termin na slijedeći način: „Pojam diferenciranog jedinstva kulture — kako ga je postavio i formulisao Mihail Bahtin — podrazumeva vladanje mnoštvom naučnih i kritičkih metoda istraživanja i komplementarnog tumačenja različitih pojava i zbivanja. Podrazumeva primenu širokih dijalektičkih merila delovanja u kulturi epohe umesto uskih i konzervativnih normi pripadnosti koje u opštem sistemu kulture nekog istorijskog razdoblja — usled mnoštva spoljašnjih i unutrašnjih činilaca društvene svesti i duhovnog poretka — mogu biti promenljive, višestruke i sasvim relativne“. U radu: *O jedinstvu književno-estetske tipologije jugoslovenskih književnosti XX veka*, Zbornik radova *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i uredništva časopisa „Gesta“ iz Varaždina, Zagreb—Varaždin, studeni-pinosinac 1983, str. 20.

² Zoran Konstantinović, *Teorija sistema i modela u proučavanju jugoslovenskih književnosti u prvoj polovini XX stoleća*, Isti zbornik, str. 14.

među srodnim ili susednim porodicama jezika i sličnim istorijskim tradicijama“³ Razumljivi su metodološki razlozi koji ova istraživanja usmeravaju prema „dijalektičkom metodu pluralističke kritike i nauke o književnosti“⁴ koji otvara mogućnosti sveobuhvatnijega tumačenja zadane teme/problema.

Makedonska i hrvatska književnost 19. stoljeća u znaku su preporodnih kretanja koja su inicirala razvitak cijelog niza novih, dotad nepoznatih poetičkih elemenata što su bili preduvjetom konstituiranja sasvim novih i produktivnih stilskih formacija, čije su granice izuzetno isprepletene i teško odredive upravo zbog naglašene interferencije političkih elemenata u njima. Općeprihvaćena mišljenja izdvajaju i u datim korpusima nastoje definirati prosvjetiteljske, racionalističke, klasicističke, sentimentalističke, predromantičarske, romantičarske, realističke i naturalističke stilske osobine. S obzirom na različite preduvjete razvitka književnosti u hrvatskoj, odnosno makedonskoj sredini, mogu se postaviti određena upozorenja čiji sadržaji upućuju na specifičnosti razvitka i postojanja realističkih i naturalističkih elemenata u kontekstu makedonske literarne produkcije prošloga stoljeća.

Korespondentna društvena, politička, nacionalna, kulturna, pa čak i ekonomska kretanja u toku 19. stoljeća, s uvažavajućim razlikama, predstavljaju istinski izazov za komparativno istraživanje pripadajućih sistema i modela iz cijelog niza aspekata. Književnost koja se stvara u znaku izrazite borbe za nacionalno oslobođenje, priznavanje državotvorne i nacionalne samostalnosti, prelomni trenuci u traganju i koncipiranju jezika nacionalne književnosti, postavili su pisca u ulogu avangardnog inauguratora povijesno značajnih ideja i projekata. I upravo iz tog autorskog odnosa prema povijesnoj zbilji (kontekstu koji se odražavao i u samim tekstovima kao proizvodima ljudske svijesti) zrače djela s rodoljubivim porukama i borbenim (nacionalno-političkim) aktivizmom (u Hrvatskoj u ranijem razdoblju negoli u Makedoniji!).

Ukoliko se govori o romantičarski koncipiranim idejama, tada ipak treba uvažiti razlikovni element prema zapadnoevropskom romantizmu koji se ispoljava baš u politizaciji (ideologizaciji) literature (npr. u Hrvatskoj od Iliraca, a u makedonskoj književnosti od Jordana Hadži Konstantinova Džinota). Ilirsko traganje za književnim jezikom složeno je pitanje, kao i različitost jezičnih tendencija u makedonskom kulturnom prostoru (od Joakima Krčovskog i Kirila Pejčinovića, pa do Partenija

---

³ Predrag Palavestra, *Isti zbornik*, str. 21.

⁴ *Isto*, str. 22.

Zografskog, Grigora Prličeva, Stojana Novakovića i Georgija Pulevskog kao izrazitog „makedonista“ čije je projekcije temeljito definirao Krste Petkov Misirkov).⁵ Dok su Hrvati žrtvovali dvije književne tradicije (kajkavsku i čakavsku), dotle su se Makedonci vraćali svojim izvorima kroz muku rađanja riječi u književnom smislu. Literarni radovi književnika ilirskog razdoblja svojevrsno su traganje za „novim“ književnim izrazom, i unekoliko su nalik makedonskim lutanjima u različitim jezičnim koncepcijama od kojih je najproduktivnija, jezičnostilska, bila i najjednostavnija, a ta je za temelj imala narodni govor (kao u poeziji Konstantina Miladinova). Složenosti situacije pridonijela je i ideja panslavizma koja je, realno procjenjujući, imala snažnijeg odraza u makedonskom kulturnom krugu negoli u hrvatskom.

U takvom kontekstu (povijesnoj zbilji koja uključuje odnos prema ideologiji, filozofiji, religiji, znanosti i dr.) djeluju najveća pjesnička talenta u makedonskoj i hrvatskoj književnosti 19. stoljeća — Grigor Prličev i Ivan Mažuranić koji su za sobom ostavili djela najveće književno-estetske vrijednosti.

Komparativno istraživanje Prličevljevih djela moguće je na razini opusa, književnog razdoblja, pripadajućeg žanra (koji uključuje dijahroniju) ili prema kojem od djela iz druge nacionalne književnosti bez obzira na vremenska ograničenja. Bilo je i dosad promišljanja njegova djela u odnosu na homersku tradiciju, kao i usporedaba prema odgovarajućim djelima iz jugoslavenskog književnog kruga, što su sve inicijalni motivi da u okviru poetičkih osobina iščitamo odnos između oba epska djela Grigora Prličeva, poeme *Serdar* (1860) i epa *Skenderbej* (1862), i epskog djela Ivana Mažuranića *Smrt Smail-age Čengića* (1844), te definiramo temeljne značajke koje su podudarajuće u odabranim predlošcima.⁶

Najuočljivije sličnosti u oblikovanom procesu obojice autora nalazimo na idejno-tematskoj razini djela. U oba slučaja evidentna je glorifikacija slobodarstva koje se

---

⁵ Josip Bratulić o jezičnom problemu u Hrvata iznosi slijedeće mišljenje: „Narječje koje ima preduvjete da postane književnim jezikom naroda s različitim dijalektima i govorima mora imati neke odlike koje ga ističu i odvajaju od ostalih dijalekata. Jedna od najvažnijih odlika svakako je književna tradicija, odn. dovoljno reprezentativan zbir književnih ostvarenja što se nameću kvalitetama koje nisu samo jezične prirode. Takav jezik mora biti rasprostranjeniji nego jezici (dijalekti) koji ne ulaze u uži izbor za književni jezik; mora, zatim, imati živu tradiciju koja se probija i u ostale dijalekte. Iako je i čakavski dijalekt postojao i živio kao književni jezik vrlo intenzivno i dovoljno dugo, od XVII st. prevagu u književnoj tradiciji preuzima štokavština. Kajkavski dijalekt također se mogao podići bogatom književnom tradicijom, kao i tiskanim riječnicima i gramatikama, ali ono što je određivalo i književni ukus generacije prosvjetitelja i težnju za južnoslavenskim jedinstvom moglo se postići jedino izborom štokavskog dijalekta kao osnove za književni jezik. U tom izboru, koji se nametao već nekoliko stoljeća, preporoditelji — pretežno kajkavci i čakavci — svjesno su se odrekli svojih pokrajinskih dijalekata (jezika) — dajući prednost jeziku koji je pokazivao prodornu snagu, stješnjujući govorni prostor i čakavskom i kaikavskom dijalektu“. Vidi: Josip Bratulić, *Pravopisno-jezična problematika u vrijeme hrvatskog narodnog preporoda, Hrvatski narodni preporod*, Zagreb, 1985. str. 33.

⁶ Treba konzultirati odgovarajuće radove Gana Todorovskog, Dimitra Mitreva, Duška Nanevskog, Atanasa Vangelova, Radomira Ivanovića koji pokreću pitanja komparativnog istraživanja Prličevljeva djela.

temelji na ideji otpora svakom obliku tlačenja, silništva, nepravde, zla, koja, s druge strane, ostvaruje slobodu, pravdu, dobro, svojevrsnu harmoniju na globalnom planu. Da bi se ustoličila vrlina, krijepost, tj. harmonija, potrebne su jake, slobodarski nastrojene, literarno karakterizirane, ličnosti/junaci koji su uzdignuti na razinu nacionalnih simbola, dok svaka njihova djelatnost i postupak podrazumijeva hiperboličnost, pa tako i temeljni postupak oblikovanja završava svoj krug u hiperboli.⁷

U Mažuranićevom se djelu⁸ otpor pruža predstavnicima zlog principa koji se zaogrnuo plaštem islama, kao i u Prlićevljevu *Skenderbeju*. Time se nastoji potencirati, uz religioznu orijentaciju kršćanske provenijencije, i sasvim realni povijesni kontekst višestoljetnog južnoslavenskog otpora i trpljenja otomanske imperije kao destruktivnog principa u stvarima nacionalnog i političkog oslobođenja, koji u poetičkom smislu ima za romantičare znakovitost demonskoga.⁹ I baš se tom tamnom, mračnom, zlom principu, demoničnom, suprotstavlja titanizam svojstven nacionalnom junaku koji snagom fizisa i racia umije pronijeti prometejski plamen slobode kroz povijest. Otpor tuđinskoj supremaciji naglašeno je istaklo u prvi red poetičkih veličina kategorije demonizma, titanizma i prometejstva koji su se u djelima spomenutih pisaca ukotvili između nacionalnog i kozmopolitskog romantizma.¹⁰

Grigor je Prlićev u *Serdaru* uspio otkloniti naglašenost ideologijske/religiozne podvojenosti (koja je tendenciozno prisutna u *Skenderbeju*) između predstavnika

⁷ Svojevrsnu praktičnu poetiku ispisala je Katica Kulavkova na temelju Prlićevljeva opusa, pa u tom kontekstu treba usporediti i zaključke o hiperboli. Vidi: Katica Kulavkova, *Figurativni govor i makedonska poezija*, Skopje, 1984, str. 128–129.

⁸ Karakteristične romantičarske strukturne elemente temeljito je elaborirao Milorad Zivančević. Vidi: Milorad Zivančević, *Ilirizam*, Povijest hrvatske književnosti, knj. 4, Liber/Mladost, Zagreb, 1975, str. 72–87.

⁹ Najuočljivije imenovanje pojavnosti demonienim nalazimo u Prlićeva u oba djela, kao i u Mažuranića u indirektnom obliku: Zar nekakov demon kon propasta strmna ne turna... (str. 12). Svi citati iz *Serdara* su prema: Grigor Prlićev, *Serdarot*, Makedonska kniga, Skopje, 1970. Prepev: Georgi Stalev. Pred očite naši što trepkaa v uplav toj beše demon što sečeše tela, (str. 15) i ako site demoni od adot si gi krenal; (*Skenderbej*, str. 127)

Citati iz *Skenderbeja* bit će navođeni prema izdanju: Grigor S. Prlićev, *Skenderbej*, Makedonska kniga, Skopje, 1974. Od grčkiot original prepeal Mihail D. Petruševski.

I u Mažuranića kojeg citiramo prema: Ivan Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengica, Stihovi, Proza, Zora* — Matica Hrvatska, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 32, Zagreb, 1965. Urednik: Marin Franičević. U istoj knjizi nalazi se i Matija Mažuranić, *Pogled u Bosnu*.

Stoji aga, gorsko zvijere (45)

Bijesan Turčin, krvnik Crne Gore (47)

¹⁰ Primjeri isticanja junaštva su česti, pa izdvajamo neznatan broj:

U *Serdaru*:

„Ta Kuzman, junak slaven, padna ubien od Gega,

toj serdar pročut padna v boj, (5)

Toj, silniot car na senčestite planini, . . . (8)

Ti izgubi, o majko, džin! (11) .

... heroj od Reka. (27)

Zatim *Skenderbeju*:

Skenderbej pak junačkiot se zavrtel kon istok, (113)

I u *Smrti Smail-age Čengića*:

U njoj jedva sto junaka,

Ne junaka biranijeh

Po obličju ni ljepoti,

Već po srcu junačkome. (48)

islama i kršćanstva, i upravo je ta suzdržanost u isticanju vjerske razlikovnosti promovirala u prvi plan temeljne strukturne elemente (formalne i stilske). U Mažuranića su problemi jasni već na liniji postojeće književne (ideologijske) tradicije koja se može pozivati na Marka Marulića i Ivana Gundulića (u čijem je djelu imao izuzetno značajna stvaralačkog udjela!).¹¹

Treba reći da je pojedinac u funkciji kolektiva, a taj se kolektiv simbolično javlja kao tipični romantičarski element u obliku čete.¹² Potvrde nalazimo podjednako u obojice pisaca, uvažavajući određene odklone od tipičnosti u *Serdaru*, jer se u njemu afirmativno govori o Kuzmanu Kapidanu, izuzetnom pojedincu/junaku, koji je predvodnik čete, dok je u Mažuranićevu djelu četa središnji dinamički element. Četa-narod u Mažuranića, odnosno junak-četa-narod u Prlićevljevoj koncepciji, u istoj su funkciji: otpora neprijatelju, zlu, i iskazuju svu mržnju, bijes i negaciju u odnosu prema neprijatelju naroda/vjere i slobode, a koja se uobličava kao romantičarski demonički princip. Prlićevljeva poetička koncepcija bliža je romantičarskim koncepcijama koje su izdvajala i isticale snažne individualce i njihov individualistički

---

¹¹ Temeljni nacionalno-politički (idejno-ideologijski) jaz osnovan je na razlikovnosti vjerskih pripadnosti. U *Serdaru* je izbjegnuta tendenciozna polarizacija, za razliku od koncepcije Skenderbeja i Smrti Smail-age Hengića. Oprimjerujemo zaključke:

Stihovima iz *Serdara*:

No zaludo ti mi go fališ ko junak, bidejći

vrag si mu nemu po vera. (23)

Skenderbeja:

Tuk užasno se nasrdil velikiot Bog, koga

kolnejći se go spomnal prv Muhamed, prorok lažen, (171)

ili:

Skenderbej pak odgovoril: „Junače, ne daj bože!

da puštam nepogrebeni junački trupoj maški,

što tie za rođinata nevina žrtva padnaa,

za česta i za verata biejći se so srce“.

Reče i včas gospodarot na vojskata i vikna:

Pobednici na Turcite, ej vojnici na Hrista! (187)

I Smrti Smail-age Čengića:

Turčin reče, al mrijeti

Za Hristovu vjeru svetu

Teško nije, tko se za nju bije.

....

Poljana se napuni tjelesa:

Niti pisnu, niti zubi škrinu.

Već tko zovnu Boga velikoga,

Tko lijepo ime Isusovo,

Ter se lasno rastadoše s suncem,

Zatočnici mri jet naviknuti. (44)

¹² O četi su ispjevali u:

Serdaru:

četa od stomina svrati (12)

So vikot i galop go sledea konjot na Kuzman

Desette junaci smeli. 14)

i Smrti Smail-age Hengića; gdje je cijela epizoda nazvana „Četa“!

Podiže se četa mala

Na Cetinju Gore Crne.

Malena je, ali hrabra,

U njoj jedva sto junaka, (48—56)

svjetonazor. Mogli bismo zaključiti da je Prličev bliži tipičnom, ili barem učestalijem, dok se Mažuranić odvaja/udaljava od učestalijeg postupka i priklanja rjeđem, pa time konstituira provokativniji, za analizu, struk-turški element u svojoj romantičarskoj građevini. Njegov je junak, još po nečemu poseban! Njegova se posebnost ogleda u izboru negativnog junaka. Njegov je junak neprijatelj naroda, nedativac koji radi protiv slobodarskih principa svim sredstvima.

I među ostalim likovima mogli bismo tražiti tipičnosti u odnosu na poetske principe, odnosno sličnosti/razlikovnosti kao izraze individualnog stvaralačkog izbora. Nameću se likovi staraca u obradi obojice pjesnika. U tom smislu treba svakako usporediti reflektivnu funkciju staraca svećenika u *Smrti Smail-age Čengića* i Karahasana u *Skenderbeju*. Majka Neda iz *Serdara* nameće se kao poetska inovacija u tom kontekstu.¹³

I motiv je smrti kao jedan od temeljnih poetskih elemenata romantičarske arhitekture djela prisutan u svim trima djelima, ali u različitim funkcijama. U *Serdaru* je u funkciji naglašenog patosa, dok je patetičnost zbog niza okolnosti/elemenata ublažena ili eliminirana u *Skenderbeju* i *Smrti Smail-age Čengića*. Žrtvovanje kroz heroičku smrt moralo je u *Serdaru* konstituirati patetični izraz kao segment lirskog iskaza koji u sučeljavanju likova u *Skenderbeju* nema takvu stilsku odrednicu jer je otklonjena naglašenijom naracijom, dok je u *Smrti Smail-age Čengića* gotovo eliminirana samim izborom negativnog junaka.¹⁴

Istoznačnice se uspostavljaju u lirskim opisima dana i noći (noć je takoder česti romantičarski motiv), logorovanja (znači statičkog motiva), sukoba (od verbalnih do fizičkih), ljubavi, mržnji (idealna redosljed izmijena dinamičkih i statičkih motiva),

¹³ Govoreći o liku starca svećenika u *Smrti Smail-age Čengića* Milorad Zivančević definira njegovu funkciju slijedećim riječima: „Mažuranićev svećenik drži urešen govor (parola ornata!), podučava i ispovijeda četu uz ceremonijal kojeg nema u narodnoj pjesmi“. Vidi: Milorad Zivančević, cit. djelo, str. 80.

Prličevljevi starci iz *Skenderbeja* su arhetipičniji, jer predskazuje usud, i to je temeljna razlikovna crta između ta dva funkcionalno slična lika. Usporediti tekstove iskaza staraca znači uvažiti postojeće sličnosti i razlike koji govore o specifičnim pristupima istom motivu u procesu oblikovanja.

¹⁴ Analizirajući motiv smrti dolazimo do zaključka o razlikovnosti uspostavljenoj izborom predznaka za junake djela: Kuzman Kapidan je pozitivan narodni junak, a Smail-aga negativni lik narodnog neprijatelja, pa otuda s jedne strane patetičnost kroz apoteozu dobru i slobodarstvu, a s druge ironijsko-groteskni tretman agine smrti. Bit će dovoljno nekoliko kratkih ulomaka iz:

Serdara:

So počit, pred teloto mrtvo, Kuzmanovo, raka

Gegite krenaa vednaš. (22)

Sred plačot se stegaše narod vo dvor i blago

sekoj na mrtvo telo

Kuzmanovo šakaše da mu se dobliži, da go

bakne negovoto čelo. (2!)

i *Smrti Smail-age Čengića*:

Pak pristupi, ter mi gataj, pobre,

Čija e ovo ponosita čalma? „To je čalma age Čengijića,

Al se tužno oko glave vije“

Cija ‘e ovo, pobratime, glava?

„To je glava age Čengijića,

Ali iz nje tamne oči vire“ (73)

naturalističkim mučenjima raje u Mažuranića i Dinka u Skenderbeju (motiv nabijanja na kolac). Realističko-naturalistički opisi oblika mučenja oblikuju sablasne slike u idiličnim pejzažima, pa možemo govoriti o kontrastu specifične naravi koji je učestali poetički element romantizma (a vidimo da se oblikuje iz sasvim drugačijih stilskih osobina!). Makabrična je slikovitost prizora samo još jedna od nezaobilaznih karakteristika romantičarskog stila koji se ostvaruje i u djelima obojice naših pjesnika.

U svim trima djelima specifičan je odnos prema narodnoj pjesmi: u *Smrti Smail-age Čengića* u funkciji je predskazivanja agine propasti, dok u *Serdaru* susrećemo promišljeno integriran oblik tužaljke (korespondentne psihološkoj situaciji), a u *Skenderbeju* ratničku pjesmu koju Ilija pjeva svoom gospodaru.

Odred, religiozni ili ritualni, javlja se u Mažuranića kao svećenikova apologija kršćanstvu, i nalik je molitvi za konačnu pobjedu u *Skenderbeju*, dok je ritualni obred pripremanja mrtvaca za ukop u *Serdaru* antropologijski gledano najstariji, najneobičniji, a time najekspresivniji što mu pridodaje posebne obikovne vrednote u odnosu na tipične.

San (u noći) nezaobilazni je strukturni element ovog tipa pjevanja, pa ne začuđuje da ga nalazimo u svim trima djelima kao izraz metafizičkog koji određuje ljudsku sudbinu.¹⁵ Izrazito pozivanje na Boga zajedničko je *Skenderbeju* i *Smrti Smail-age Čengića*, ali i slobodna interpretacija povijesnih događaja i ličnosti koja se ogleda u

---

¹⁵ Znakovitost snova i slikovitost noći interpretirani su u djelima dvojice autora gotovo u istim funkcijama i sredstvima:

San Nedin u *Serdaru*:

(. . .) Sedejći

v haos od mislite mačni

vo zemjata očite gi vpila, bidejći

sonila soništa mračni. (7)

Nesanica agina:

Ispod čalme čelo vedro

Namrštio mrskam tamnijem,

A junačko pod njim oko

Ko pramenom od oblaka

Namrčio, tere mukom muči.

Misli aga svakojake misli: (67)

Čudesan je opis noći u Mažuranića:

Sad im plamen ukazuje stazu,

Sad je otme noćca mrkla;

Ali oni stupaj laki

Mračnijem poljem naprijed steru

I daljinu izmed sebe

I čadorja hitro beru:

Noć je crna, radi bi noćistu

Ter se jadni tminom provuče istu. (66)

Odsjaje ognjišta ili svijeća nalazimo i u *Skenderbeju* i u *Serdaru*.

U *Serdaru*:

bez prestan kandilceto bleska so plamen bleden. (36)

iako nije noć kao u *Skenderbeju* na slijedećem mjestu:

od srebro svešnik držela so lampada od vosok,

što silna svetlost širela; g' ostavila pa nego

na sjaen rab od ognište sratoteno od mermer, (113).

faktografskoj nedosljednosti.

Specifičan odnos prema verzifikacijskim iskustvima susmene narodne književnosti (poeziji) u Mažuranića se utemeljuje na preuzimanju stahovnih oblika kao modela (osmerac i deseterac) i integracijskog dijela pjesničke konstrukcije (unos i sasvim određene stihove narodne poezije u svoje djelo koji funkcioniraju kao metatekstovi). U Prličeva bi se postupak integracije iskustva usmene narodne poezije mogao nazvati preoblikovnim, jer on prije korišćenja narodnu frazu podređuje svojem temeljnom poetičkom zahtjevu. Njegovi prijevodi vlastitih djela dokaz su da ide isim putem poput Mažuranića. Naime, preuzima deseterac iz narodne epike kao najproduktivniji postupak u konstituiranju književnog izraza na planu verzifikacije.

U nizu istovrsnih poetičkih postupaka nalaze se monološki, u prvom planu, i dijaloški oblici pripovijedanja, u drugom. Vrijednost pripovjedačkih oblika u epskim djelima dvojice pisaca proteže se u područje prozne produkcije u obje književnosti, i utoliko bi njihovo daljnje istraživanje bilo značajno i korisno.

Neosporno je da obojica autora u svojim djelima koriste cijeli niz istovrsnih poetičkih elemenata različitih označnica (stilskih), što nam daje za pravo zaključiti: temeljne romantičarske karakteristike (uz druge navedene!) prepoznajemo u djelima dvojice pisaca iz različitih nacionalnih književnosti koje povezuje most iste konstrukcije star svega dvadesetak godina, i manje. I još nešto: isto htijenje da se uspostavi svijet pravde, vrline, slobode i harmonije. Možda je najbolje za obojicu da ne znaju, da takav svijet nije ostvaren u planetarnim razmjerima do danas. Naprotiv!

БОРИСЛАВ ПАВЛОВСКИ

О ПРЛИЧЕВЕ — СРАВНИТЕЛНО

РЕЗЮМЕ

Автор этого текста аналитическим пониманием сравнивает поэтические модели у Ивана Мажуранича и Григора Прличева, двух самых больших поэтических талантов в хорватской и в македонской литературе XIX века. Неоспоримо то, что и Прличев и Мажуранич в своих произведениях пользуются рядом одинаковых поэтических элементов, которые нам дают право заключить, что фундаментальные романтические характеристики обозначаются в делах двух авторов из различных национальных литератур, которых связывает тождественный идеал: восстановить мир справедливости, добродетели, свободы и гармонии.

BORISLAV PAVLOVSKI

ABOUT PRLIČEV — COMPARATIVELY

SUMMARY

The author of this ext through analitical survey makes a comparison of the poetic models with Ivan Mažuranić and Grigor Prličev, the two biggest poetic talents in the Croatian and Macedonian literature of the XIX century. It is sure that both Prličev and Mažuranić in their works use a lot of equal poetic elements which give us rise to conclude that the foundation romantic features are visible in the works of both authors from different national literatures connected by the same ideal; to establish a world of justice, benefactor, freedom and harmony.